

การบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี
The Administration of the Temple As A Buddhist Learning Area In
Nonthaburi Province.

พระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทวโร)¹

Phrakhruwimon Suwanakorn (Somphong Jan Thawaro)

พระครูโสภาสนนทกิตติ, Phrakruophatnonthakiti²

สมศักดิ์ บุญปู, Somsak Boonpoo³

Email: chaibie2529@hotmail.com

Received: October 18, 2022 Revised: April 11, 2023

Accepted: April 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน และสนทนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง 5 ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม และด้านจิตรกรรม โดยวัดจัดให้มีการเรียนรู้เรื่องสืบทอด

¹ คุรุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Buddhist Educational Administration Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² คุรุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Buddhist Educational Administration Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

³ คุรุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Buddhist Educational Administration Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ในการวาดภาพจิตรกรรมที่เป็น แหล่งเรียนรู้ของวัด มีการเรียนรู้ภาพคนและภาพสัตว์บนภาพจิตรกรรมของวัด มีการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่มาศึกษาหาความรู้ด้านประติมากรรม ให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น การจัดสื่อแสดงความรู้ด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย วัดเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ : (การบริหารวัด), (พื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธ) (จังหวัดนนทบุรี)

Abstract

The purpose of this research was to study the management of temples as Buddhist learning areas in Nonthaburi Province. The mixed research was quantitative research asking a sample of 400 people. The statistics used were percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research was conducted by interviewing 10 experts and focus group discussions by 10 person using content analysis. The results revealed that the administration of the temple as a Buddhist learning area, in overall, of 5 aspects was in high level, i.e., traditions and traditions, architecture, sculpture and painting. The temple arranges to learn how to understand the colors used in painting as a learning resource of temple, study the people and animals on the paintings, inquiry and interviews those who joined to learn sculpture to gain the art knowledge, such as organizing media to present the knowledge of Thai art and architecture, and the temple offers the community the opportunity to participate in architectural studies.

Keywords: (Temple Administration), (Buddhist learning area), (Nonthaburi Province)

1. บทนำ

วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว เพราะเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวก เป็นแหล่งความรู้ของตัวบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่ประชาชนจะพากันฟังธรรมจะพบเห็นในพุทธกิจของพระพุทธเจ้า เช้าพระองค์ทรงบิณฑบาตและแสดง

ธรรมโปรดประชาชน หลังฉันเสร็จจะนำกัมมัญฐานแก่อริทุกฝ่าย บ่ายแสดงธรรมโปรดประชาชนที่มาชุมนุมรอฟังธรรมที่ธรรมสภาในวัดที่พระองค์ประทับอยู่⁴

ทั้งนี้เมื่อย้อนศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัย พบว่า วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์เป็นที่บำเพ็ญบุญกุศลของอุบาสกอุบาสิกาฯลฯ วัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งชาวพุทธนิยมสร้างวัดและมีการพัฒนาวัดไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรเพื่อปฏิบัติธรรมเรียกว่าสายปฏิบัติตรงกันข้ามกับสายแรกที่เรียกว่าสายปริยัติในปัจจุบันการสร้างวัดการพัฒนาวัดมีมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้ เพราะประชาชนชุมชนมีจำนวนมากขึ้นอีกทั้งประชาชนก็นิยมเข้าวัดมากขึ้นซึ่งมีมากมายหลายลักษณะตามวิวัฒนาการของโลก อย่างไรก็ตามวัดทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวเจ้าอาวาสเองซึ่งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการบริหารวัดวัดจะเจริญรุ่งเรืองจะเสื่อมจะทรก้อยู่ที่เจ้าอาวาสเป็นสำคัญดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาหลายด้านทั้งตนเองผู้ได้บังคับบัญชาคือพระภิกษุสามเณรในวัดรูปแบบการบริหารวัด การจัดองค์กรในวัดการวางรูปแบบแผนผังวัดเสนาสนะการจัดภูมิทัศน์ ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามสะอาดตาสะอาดใจแก่ผู้พบเห็นจนกระทั่งบุคลากรภายในวัด การพัฒนาวัดตามรูปแบบดังกล่าวทั้งคณะสงฆ์และราชการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้มีนโยบายในการพัฒนาวัดแนะนำเจ้าอาวาสตลอดมาจนกระทั่งมีวัดจำนวนมากที่ได้ปฏิบัติไปบ้างแล้วสามารถยกฐานะของวัดให้สูงขึ้นเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นและวัดพระอารามหลวงอันนำมา ซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องวัดจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงตามบทบาทความรับผิดชอบที่กำหนดไว้และปรับปรุงให้ดีขึ้น⁵ และพบอีกว่า วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญของการจัดการศึกษาการถ่ายทอดความรู้โดยพระสงฆ์เป็นหลักรวมทั้งผู้อาวุโส พ่อแม่ ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างฝีมือ เป็นต้น ได้ร่วมกันทำหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนความรู้ต่างๆ แก่บุตรหลานของตนเองด้วยจึงเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เยาวชนไทยสมัยก่อนจึงได้รับทั้งภูมิธรรมและภูมิปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวัด หรือพระพุทธศาสนา

⁴ รังสี สุหนต์, **พุทธกิจ กิจที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำ**, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, 2559 หน้า 27,55

⁵ สำนักงานพระพุทธศาสนา, ข้อมูลพื้นฐาน ปี 2551, อ้างใน พระปลัดโสมจิต คงแทนและคณะ "รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน", **ดุสิตนิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2558).

ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่เก่าแก่เคียงคู่มากับชาติไทยเป็นรากฐานของระบบจริยธรรมของสังคมไทยที่เป็นที่ยอมรับยึดถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานกันต่อๆ มาด้วยเหตุนี้วัดและบ้านจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่ได้ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคมไทยในอดีต⁶

นอกจากนั้นวัดยังเป็นสถานที่ทำบุญในโอกาสต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ, ชาวพุทธซึ่งในปัจจุบันขาดความสามัคคี ของคนไทยในระบบการปกครองที่มีการปฏิรูปกันในปัจจุบัน แม้ว่าบทบาทของวัดและพระสงฆ์จะลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้น วัดและ พระสงฆ์ก็ยังมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่ พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นที่รวมจิตใจของประชาชนทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน⁷ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น วัดยังถือเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็น เวลาช้านานแล้ว ซึ่งเป็นไปตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาซึ่งการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน ปฏิบัติบูชา จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและครอบครัวของผู้ที่ได้ไปสักการะขอพร และยังสามารสรสร้างเสริมของความสามัคคีเป็นหนึ่งอันเดียวกันสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้นทำให้จิตใจผ่องใส โดยจะเห็นได้ว่า "วัด" (Temple) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็น ถึงอารยธรรม และยังสะท้อนไปถึง ร่องรอยวิถีชีวิตในอดีตที่มีลักษณะกลมกลืน (Harmony) ระหว่างชุมชน วัด และสิ่งแวดล้อม ที่มีลักษณะการผสมกลมกลืนการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความสงบความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อของท้องถิ่นและยังเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้ง เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน

⁶เยาวภา ประคองศิลป์, ความจำเป็นของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน, เอกสารประกอบการเสวนาวิชาการทางการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549), หน้า 12.

⁷กรมการศาสนา, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางศาสนา ปี 2557, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2557), หน้า 23.

และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ล้วนมีคุณค่าต่อจิตใจและมีความศักดิ์สิทธิ์และงดงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวไทย⁸

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรีเพื่อส่งเสริมวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจของคนในชุมชนและสังคม เป็นพื้นที่สร้างคุณค่าให้กับเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี จากแหล่งข้อมูล : หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เครื่องมือ : แบบศึกษา เอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis 2) แจกแบบสอบถามประชาชนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 รูป/คน จากแหล่งข้อมูล : ประชาชน และพระภิกษุสงฆ์จำนวน 400 รูป/คน เครื่องมือ : แบบสอบถาม การวิเคราะห์ : ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) สัมภาษณ์ กลุ่มเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชน จำนวน 10 รูป/คน จากแหล่งข้อมูล : กลุ่มเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชน จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis 4) สันทนากลุ่มกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้นำทางพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน จากแหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ / นักวิชาการ / กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้นำทางพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือ : คู่มือการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

⁸กรมการศาสนา, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2557), หน้า 23.

ประชากร คือ วัดในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 187 วัด⁹ โดยมีประชาชนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 1,246,000 คน¹⁰ **กลุ่มตัวอย่าง** ในการศึกษาการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วัดในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 187 วัด ประชาชนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 1,246,000 คน ว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% และทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random sampling) ด้วยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 รูป/คน

11

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง 4 ด้านโดยภาพรวมประชาชนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม และด้านจิตรกรรมตามลำดับ ดังตารางที่ 1

⁹ ทะเบียนวัดในประเทศไทย, [ออนไลน์วันที่ 2 พฤษภาคม 2564], Retrieved from http://www.thammapedia.com/ceremonial/watthai_bypak.htm

¹⁰ วิถีพีเดีย, จังหวัดนนทบุรี, <https://th.wikipedia.org/> [ออนไลน์วันที่ 23 สิงหาคม 2564]

¹¹ บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. (กรุงเทพมหานคร : สุริยาสาสน์, 2543), หน้า 43.

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม
เกี่ยวกับการสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง
4 ด้าน

n = 400

	ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านจิตรกรรม	4.26	0.55	มาก
2	ด้านประติมากรรม	4.26	0.57	มาก
3	ด้านสถาปัตยกรรม	4.33	0.62	มาก
4	ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี	4.40	0.62	มาก
	รวม	4.31	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง 4 ด้านโดยภาพรวมประชาชนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม และด้านจิตรกรรมตามลำดับ ดังนี้

1. **ด้านจิตรกรรม** มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ มีการเรียนรู้เรื่องสีที่ใช้ในการวาดภาพจิตรกรรมที่เป็น แหล่งเรียนรู้ของวัด มีการเรียนรู้ภาพคนและภาพสัตว์บนภาพจิตรกรรมของวัด และวัดให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น การจัดสื่อแสดงความรู้ด้าน จิตรกรรม และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ วัดเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่จิตรกรรมที่สำคัญของชุมชน

2. **ด้านประติมากรรม** มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ วัดมีการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่มาศึกษาหาความรู้ด้านประติมากรรม วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ประติมากรรมการปั้น เช่น รูปปั้นยักษ์ /บุคคลสำคัญ และวัดได้ให้ความรู้ด้านประติมากรรมหุ่นต่ำ หุ่นสูง และตัวลอย แก่ผู้เข้ามาชม และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ได้เรียนรู้ถึงรูปทรงของประติมากรรมต่างๆ ที่มีให้ชมภายในวัด

3. ด้านสถาปัตยกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ วัดให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น การจัดสื่อแสดงความรู้ด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย วัดเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านสถาปัตยกรรม และวัดมีการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของสถาปัตยกรรม และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ วัดมีพระและเจ้าหน้าที่หรือสื่อบรรยายให้ความรู้ด้านสถาปัตยกรรม

4. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ วัดให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ท่านได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชน และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ วัดให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวพุทธ เช่น ประเพณีทำบุญที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยอดีตและปัจจุบัน

5. การอภิปรายผล

ผู้วิจัย พบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาศาภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง 4 ด้านโดยภาพรวมประชาชนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม และด้านจิตรกรรมตามลำดับ โดยผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงวัดมีการเรียนรู้เรื่องสี่ที่ใช้ในการวาดภาพจิตรกรรมที่เป็น แหล่งเรียนรู้ของวัด มีการเรียนรู้ภาพคนและภาพสัตว์บนภาพจิตรกรรมของวัด และวัดให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น การจัดสื่อแสดงความรู้ด้าน จิตรกรรม มีการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่มาศึกษาหาความรู้ด้านประติมากรรม วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ประติมากรรมการปั้น เช่น รูปปั้นยักษ์ /บุคคลสำคัญ และวัดได้ให้ความรู้ด้านประติมากรรมนูนต่ำ นูนสูง และตัวลอย แก่ผู้เข้ามาชม ให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น การจัดสื่อแสดงความรู้ด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย วัดเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านสถาปัตยกรรม และวัดมีการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของสถาปัตยกรรม ให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ท่านได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชน

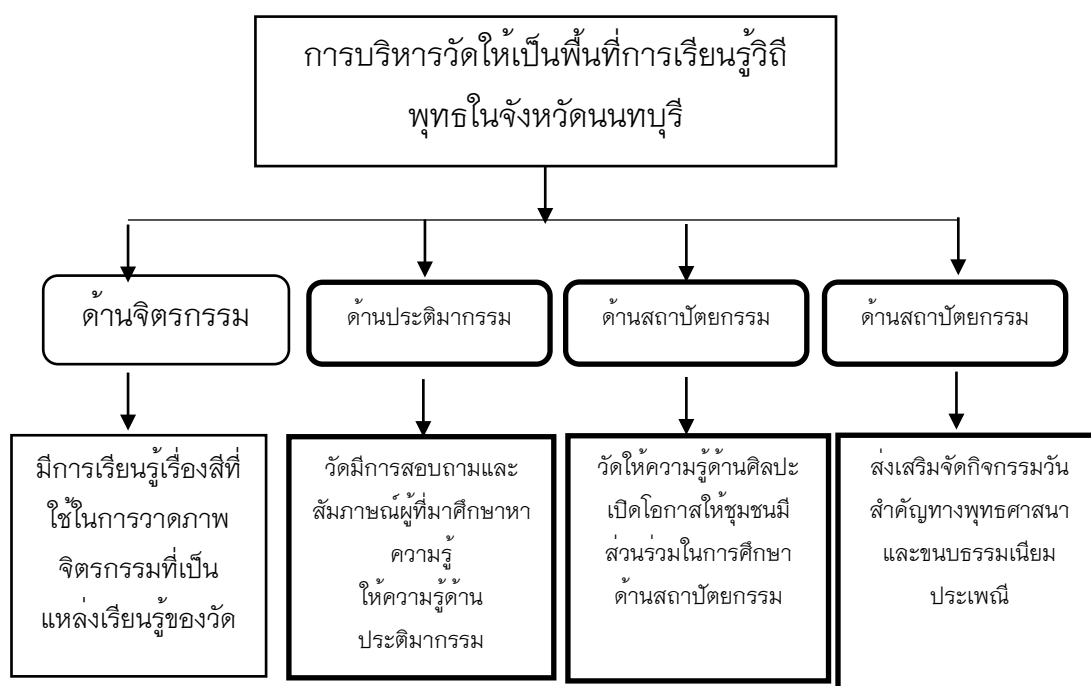
จากผลการแจกแบบสอบถามในเบื้องต้นสะท้อนให้เห็นถึง สภาพการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรีเนื่องจากวัดมีการเรียนรู้เรื่องสรีระใช้ในการวาดภาพจิตรกรรมที่เป็น แหล่งเรียนรู้ของวัด มีการเรียนรู้ภาพคนและภาพสัตว์บนภาพจิตรกรรมของวัด และวัดให้ความรู้ด้านศิลปะซึ่งผลการวิจัยนี้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทธิพงศ์ บุญผดุง** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครนายก” ผลการวิจัยพบว่าด้านการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค ได้แก่ แหล่งเรียนรู้มีปริมาณจำกัด ไม่ทันสมัย และอยู่ในสภาพไม่พร้อมใช้งาน การใช้ และการติดตาม ผลการใช้แหล่งการเรียนรู้ไม่เป็นระบบและไม่ต่อเนื่อง และขาดงบประมาณ ในการสนับสนุน หรือพัฒนาทำให้แหล่งเรียนรู้มีวัสดุและอุปกรณ์ เพียงพอ ความต้องการ ในการพัฒนาแหล่ง การเรียนรู้ ได้แก่ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมีความทันสมัย พัฒนาการจัดสรร งบประมาณให้สอดคล้องกับแผนโครงการและเพียงพอ ได้แก่ พัฒนาการจัดการ และการ กำกับติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ด้านบุคลากรและการใช้บริการ ปัญหาและ อุปสรรค ได้แก่ ผู้รับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้มีการงานอื่นต้องรับผิดชอบ และครูผู้รับผิดชอบ ขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างนวัตกรรมแหล่งการเรียนรู้ใหม่ๆ¹² สอดคล้องกับงานวิจัย ของ **พระครูวิมลสุตานุกุล** ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะ สงฆ์ไทย พบว่า วัดที่จะจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ควรมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวัด ในสมัยพุทธกาลและวัดในปัจจุบันโดยการศึกษาสภาพการจัดการวัดที่จัดการให้เป็นแหล่ง การเรียนรู้ที่มีแล้วและศึกษาจากวัดพัฒนาดีเด่นในปัจจุบัน เพื่อการวางรูปแบบที่เหมาะสมของวัด ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการบริหาร การจัดการความรู้ การ พัฒนา และแนวคิดสมัยพุทธกาลพระพุทธรูปเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหาร คู่มือสังคัมภีร์ปัจจุบันต้องทำวัดให้เป็นอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสนสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ให้มีครบทั้ง 4 ด้าน¹³

¹²สุทธิพงศ์ บุญผดุง, “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครนายก”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2558), บทคัดย่อ.

¹³พระครูวิมลสุตานุกุล, “กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : 2557), หน้า 190.

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการบริหารวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในจังหวัดนนทบุรี ดังภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา : พระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทวโร), 2564.

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์.
- กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2539). **เมืองไทยในความฝันของนักคิดอาวุโส**. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ]. 2539.
- รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตานันท์ มลิทอง. (2540). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- คำสอนพอ. (2549). **ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523). **จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถาวร สารวิทย์. (2523). **การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม**, (พิษณุโลก : แผนก.
เอกสารการพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก.
- ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ. รศ.ดร. (2557). **คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พจนา ทรัพย์สมาน. (2550). **การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วย
ตนเอง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. แห่งชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2543). **ความคิด แหล่งสำคัญของการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ปยุตฺโต). (2530). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2548). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:
แฮสส์ ออฟเคอร์มีส์.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. (2540). **แผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**.
กรุงเทพมหานคร:เดอะบุคส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ 11
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ตันบรรจง. (ม.ป.ท.). **เทคโนโลยีในการผลิตสื่อการสอนคณิตศาสตร์**
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
- ระวีวรรณ ศรีคร้ามครั้น. (2543). **เทคนิคการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันเพ็ญ จันทร์เจริญ. (2542). **การเรียนการสอนปัจจุบัน**. สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ
สกลนคร.
- สุคนธ์ ภูมิเวทย์. (2544). **การออกแบบการสอน Instructional design**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2541). **ครบเครื่องเรื่องวิทยาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย.
- อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์
คณะครุ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 5 (3). 26-27